

The article analyses a sense formation process from an interdisciplinary point of view and defines structural and dynamic features of axiogenesis in education in a realm of an individual sense formation. Dialogue situations are the most adequate for stimulating of sense formation in educational process. In the condition of maintaining to selforganisation of sense formation personality begins to operate not only the means of knowledges, but to search the root of their senses. The personality's cognitive attitude transformates into existential space, where knowledges have not instrumental but sense nature.

Key words: sense, sense formation, axiogenesis, activity, personality, dialogue situation, selforganisation of sense formation, cognitive attitude.

Отримано: 8.12.2011 р.

УДК 159.98

С.О.Ренке

Виникнення і становлення практико-орієнтованої психології

У статті розглянуто процес виникнення та становлення практико-орієнтованої психології, а саме: низку підходів до побудови процесу психологічної допомоги, певні техніки та вимоги до них, а також визначено, що методи психологічної допомоги є географічно дієвими, тобто для певних регіонів підходять тільки певні методи.

Ключові слова: психологія, консультування, психодрама, гештальт-терапія, знання, потреби, дослідження, мислення, психодіагностика, психотехніки, вплив, діяльність, аналіз, синтез, емпатійність, розвиток.

В статье исследован процесс возникновения и становления практико-ориентированной психологии, а именно: ряд подходов к построению процесса психологической помощи, некоторые техники и требования к ним, а также доказано, что методы психологической помощи географически действенны, т.е. для определенных регионов подходят только определенные методы.

Ключевые слова: психология, консультирование, психодрама, гештальттерапия, знание, потребности, исследование, мышление, психодиагностика, психотехники, влияние, деятельность, анализ, синтез, эмпатийность, развитие.

Постановка проблеми. Практична психологія – це сукупність робіт психолога в якій-небудь суспільній-практиці за нормами цієї практики з метою її вдосконалювання.

Інтенсивно практична психологія в нашій країні починає розвиватися з 80-х років у рамках психологічної служби. Сьогодні важливий баланс критичних і комплементарних голосів і підстав при аналізі проблем “психологія – практика” й відділення зовнішніх проявів “проблем зростання”, явищ новизни та моди.

Ці підстави не можуть бути знайдені всередині самої практичної психологічної роботи. Визначення співвідношення психологічної науки й практики включає, насамперед, повернення (після 20-30-х рр.) до історичного, методологічного й теоретичного аналізу практичної орієнтації в психології.

Необхідність такого аналізу все частіше підкреслюється не тільки в теоретичній психології, але й дослідниками-практиками.

Актуальним стає визначення практичних знань як самостійної галузі в системі психологічного знання. Для цього необхідно вийти на узагальнюючі дослідження, які представляють практичну психологію як форму психологічної практики в її цілісній методологічній, концептуальній, технологічній системі.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. У вітчизняній історії практична орієнтація в неклінічній психології була найбільше широко представлена психотехнічними дослідженнями, що одержали також оформлення в системі освіти, у рамках педології. Поняття “педологія” у сучасних дослідженнях фігурує в історичному аспекті, поняття “психотехніка” активно ввійшло у термінологічний тезаурус дослідників для аналізу широкого спектра проблем психологічної практики.

У свій час Л.С.Виготський сформулював основні вимоги рішення головних питань психології, не покладаючись на їхнє рішення в рамках логіки, гносеології або метафізики як частин філософії. Разом з тим він говорив про необхідність “філософії практик”, щодо психології – у формі “методології психотехніки”. Психотехніка як керівна ідея будівництва нової психології, що ґрунтується на філософії “практика = методологія, психотехніка”, визнавалася Л.С.Виготським як “конструктивний принцип”, здатного вивести психологію з кризи [2]. Психотехніка, з його погляду, повинна мати справу винятково із об’єктивною психологією.

Поняття “психотехніки” (“психотехнології”) стало використовуватися як термінологічна одиниця, що фіксує й концентрує проблемне поле психологічної практики [1; 3; 9].

Т.Х.Невструєва [9], яка досліджувала в своїй дисертації використання поняття психотехніки в психологічній практиці, відзначає виникнення проблем, обумовлених досить суперечливою картиною уявлень психотехніки залежно від завдань дослідження. У силу розширювального або, навпаки, суто історичного тлумачення психотехніки (як індустріальної психології психодіагностики, психопрогностики, психоуправління, психологічного відбору), так і залишається нез'ясованим її місце в сучасній системі психологічного знання.

Антропологічний погляд визначається розумінням техніки як глибинного й глобального аспекту людської діяльності й культури. Проекція цього погляду на психотехніку може мати низку самостійних, але взаємозалежних “картин” психологічного образу людини в його технічному бутті: у взаємозв'язку з технікою, у відносинах з технікою, у використанні техніки. Семантичне поле поняття “психотехніка” включається в більш широкий контекст понять і змістів, що розкривають артифікуючу діяльність людини (створення штучного, того, чого ще не було).

Т.Х.Невструєва пише: “Внутрішній зміст технічного буття людини характеризується його включеністю у творчий процес (дії, впливу, взаємодії, аутодії), спрямований на зміну зовнішньої реальності й самої людини. Психологічна складова визначається іманентністю артифікуючої діяльності сутності людини й включає власні психологічні аспекти: створення (утворення) штучного світу навколо себе й мистецтво створення себе. Це, насамперед, психологічні складові креативності, що відбивають внутрішню “технічність” людини, що за потреби змінюють діяльність” [4].

Зараз поняття психотехніка вживається в самих різних поняттях: і як набір прийомів психічного впливу на людину, і як сукупність методів саморегуляції, і як новітня методологія психології, що припускає особливий тип раціональності, і як культура психологічної діяльності в тій або іншій філософсько-релігійній традиції. Якщо виділити інваріантні характеристики феномену техніки (і відповідно психотехніки), то до них можна віднести її інструментальний характер, функціонально представлений як засіб, знаряддя для власне творчих дій людини.

У цьому розумінні поняття психотехніка як структуруюча одиниця психологічної практики фіксує майстерність, мистецтво володіння психологічними засобами перетворення психологічної реальності, виконує функцію оформлення значеннєвого, семантичного поля професійної рефлексії практичного психолога, виявляє конструктивний, проєктивний, формуючий характер дій, методів, процесів і стратегій психологічної практики.

Сучасні дослідники вважають, що психотехнічна парадигма в психології (С.Г.Геллерштейн, М.Мюнстерберг й ін.) продовжує лінію історичної наступності, призначення психотехнічних досліджень не зводиться до розробки ефективних методів і прийомів впливу на людську свідомість, а бере участь у виробленні загально психологічної методології (Ф.Є.Василюк).

Останнім часом спостерігається тенденція до поглиблення аналізу онтологічних і методологічних обставин психотехнічного підходу в рішенні проблем взаємодії теоретичних і практичних сфер психології. У рамках психотехнічної парадигми позиційні розходження психолога-дослідника (пояснюючого; описуючого феномени психіки, свідомості) і психотехніка-практика (якісно перетворюючу психічну реальність людини) специфічно співвідносяться в такій структурі, як “психотехнічна теорія”. При розгляді психотехнічної теорії, запропонованої Ф.Є.Василюком, нам необхідно буде співвіднести у наукововідомчому плані логічні підстави прикладної психології, практичної психології й психологічної практики для того, щоб визначити власну методологічну позицію відносно практичної психологічної роботи, щодо позиції практичного психолога відповідно до історичних закономірностей розвитку самої практичної психології. На думку Ф.Є.Василюка, вітчизняна психологія переживає процес розщеплення (схізіса), коли психологічна практика й психологічна наука живуть паралельним життям як дві особистості; у них немає взаємного інтересу: різні авторитети, різні системи утворення й економічного існування в соціумі [1].

Кризу моделі “прикладної науки” під час обговорення відносин між дослідницьким знанням і професійною психотерапевтичною практикою констатують також Л.Рейтер, Є.Штейнер. Автори відзначають, що ідея технологічної раціональності, яка лежить в основі моделі “прикладної науки”, багатьма не сприймається, тому що ієрархічні відносини між дослідженням і практикою вважаються неприпустимими, а модель логічно забезпеченого трансферу знань застарілою [10].

Ф.Є.Василюк конкретно намагається обґрунтувати необхідність відділення власне психологічної практики і її відмінностей від практичної психології, що має, на його думку, відомчий характер додатка й розвитку психологічного знання в будь-якій сфері суспільної практики: педагогічної, медичної, інженерної й т.д. “Взаємозв’язок цих соціальних практик і теоретичної психології ґрунтується на приватній прикладній психологічній теорії, що реалізує загально психологічні принципи в матеріалі даної сфери соціальної практики й для рішення її завдань. Психологічна

практика – це самостійна практична діяльність психолога, де він виступає відповідальним, виконавцем робіт, безпосередньо задовольняючим соціальне оформлення життєвої потреби за-мовника” [1, с. 63].

З позицій представників психологічної практики, теоретична психологія (академічна) не дає психологові форм для рефлексивної фіксації, обговорення й розумового аналізу досвіду власної роботи, що залишається в силу цього індивідуальною майстерністю, майже не здатною до відтворення.

Ф.Є.Василюк стверджує, що психологічна практика може розвиватися на психотехнічній теорії, що являє собою не теорію якогось “об’єкта” (психіки, діяльності, мислення), а теорію психологічної роботи з об’єктом. Це теорія практики. Приклади такого типу психологічної теорії представлені у визначеннях, даних, наприклад, З.Фрейдом або П.Я.Гальперінім своїм психологічним системам: не теорія несвідомого, а психоаналіз, не теорія розумової діяльності або мислення, а теорія поетапного формування розумових дій. В обох випадках – теорія практичної діяльності психолога (аналіз, формування). На відміну від академічної теорії, що вибирає метод, адекватний вивченню центрального предмета, психотехнічна теорія, навпаки, завдяки ефективному методу, підбраному з живого досвіду, відновлює центральний предмет, для якого цей практичний метод є одночасного оптимальним і специфічним методом пізнання.

Ф.Є.Василюк характеризує в такий спосіб особливості психотехнічної теорії.

- Наявність усвідомленої ціннісної установки в основі самої теорії, що є необхідною умовою одержання наукового психотехнічного знання про “психотехнічні реальності”. Такий тип пізнання автор відносить до постнекласичного.
- У психотехнічній практиці психолог займає зацікавлену, активну й особисту позицію й здійснює пізнання саме з такої позиції. Самі творчі моменти просування до істини виникають, коли утвориться діалогічний “сукупний суб’єкт” пізнання й загальне “поле”.
- Самі процедури психотехнічного пізнання гнучкі, запрограмовані, націлені не унікальне реагування на унікальну ситуацію. Ці процедури створюють людині оптимальну ситуацію для самопізнання й саморозкриття.

У перспективі бачиться (по логіці автора), що психотехніка з психології діяльності повинна перетворитися в дієву й життєву психологію. Дана методологічна установка в роботі вітчизняних практичних психологів сьогодні є домінуючою. Основою оформлення

психологічної практики в ідеології “психотехніки” є культурно-історичний і діючий підходи.

Мета нашого дослідження в рамках теми є уточнення й узгодження співвідношення понять практична психологія й психологічна практика в сучасному його варіанті з визначенням предмета діяльності практичного психолога.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дійсно, спроба відмежуватися від історичного контексту поняття “практична психологія”, яка зароджувалася у 20-30-і роки як прикладна “індустріальна психологія праці”, що виконувала функцію відбору, підбору й адаптації фахівця до соціально-виробничої сфери, може стати основою для їхнього протиставлення. Однак у своїй роботі практичний психолог сьогодні давно вийшов за межі чисто функціональних аспектів функціонування людини у просторі культурних змістів, індивідуального життя і буттєвих проблем особистості. Практична психологія сьогодні – це наукова сфера зі своєю методологією, а не просто область застосування загальнопсихологічних теоретичних знань у практичній дії психолога. Хоча загальнотеоретичні достовірні знання психології не можуть бути безпосередньо переведені в план психотехнічного втілення, проте для практичного психолога вони є культурною матрицею орієнтування професійної свідомості, і мислення в типовому (людському як антропологічному в кожній конкретній істоті). У цьому полягає позитивність теоретичної психології для психолога-практика.

Фокусом же дійсних зусиль практичного психолога і його свідомості є перетворення в консультативній практиці індивідуальної психічної реальності людини в бік універсалізації психіки (самоорганізації й інтеграції, психічних процесів і механізмів функціонування), що і є, на наш погляд, предметом роботи практичного психолога. Психічна реальність породжується й існує за законами, властивими тільки їй. Втримати її як предмет професійної активності можна тоді, коли дії практичного психолога й клієнта спрямовані на властивості цієї реальності й відповідають законам існування психічного як такого, і механізмів функціонування індивідуальної психіки (співвідношення одиничного й універсального). Наше уточнення стосується того, що протиставлення практичної психології й психологічної практики, яка відрізняється реальністю, уявляється не принциповим. Швидше варто говорити про спорідненість відносин між цими явищами.

У рамках психологічної служби практична наука психології реалізується через сукупність психологічних практик: консультативної, діагностичної, психотерапевтичної, просвітницької,

профілактичної. У цих рамках консультативна практика, загально-прийнята серед практичних психологів, розглядається окремо від інших способів взаємодії із клієнтом, у цьому є своя логіка. Наша позиція полягає в тому, що консультування як певний спосіб роботи (діяльності) практичного психолога присутній у всіх інших напрямках, у тому числі вербальній психотерапії, діагностиці, освіті, профілактиці, як інваріант підходу й способу рішення, життєвих, проблем. Консультативна практика, отже, має місце бути в усіх напрямках (практиках) практичної роботи психолога, і тим самим не поглинає специфіку інших типів активності, традиційних епістемології простору практичної психології.

Психологічна практика являє собою не тільки проекцію свідомості особою трудової реальності, але й область реалізації практичного мислення психолога. Дослідники відзначають, що практичне мислення в реальній, дійсності характеризується специфічною складністю розв'язуваних завдань. У принципі, воно має справу з об'єктами, що містять безліч складно організованих елементів, "більшими" системами, належать відразу до декількох ланок системи, що перебувають у складних взаєминах. У цьому випадку говорять про "комплексні" об'єкти, про "комплексне" мислення.

Унікальність практичного мислення обумовлена його функціональними особливостями. У загальному випадку в практичному мисленні збігаються в часі й являють тотожність різні процеси: мислення як дія виконує функцію перетворення ситуації (Б.М.Теплов), дія як інтелектуальна операція – функцію пізнання (М.Я.Басів, Л.С.Виготський, В.Келлер, О.Ліпман). До істотних характеристик практичного інтелекту дослідники відносять спрямованість на реалізацію прийнятого суб'єктом рішення, коли суб'єкт мислення розглядає навколишній світ з точки зору можливого використання рішення свого життя й діяльності; "ситуативні концепти", або індивідуалізовані узагальнення, що виникають у ході перетворення ситуації й взаємодії з об'єктом; діяльнісний характер організації знань у ході практично-пізнавальної активності. У практичному мисленні суб'єкт реалізує не одне якесь узагальнення, а використовує змінюючі одна одну в процесі мислення системи мисленнєвих дій: мислення як рефлексії, мислення як розуміння, мислення як комунікації (події). Прояв діяльності вважається реальною ознакою, властивою саме практичному мисленню [5; 6; 7; 8].

Поняття зміна події, як структурна організація знання практичного психолога і його професійного поля логічного мислення, починає займати міцний статус у свідомості дослідників.

Мислення практичного психолога містить у собі, крім опису індивідуальності клієнта, ще й залучення його в певний спосіб

побутування й існування як події його індивідуального життя. Тому ми підійшли впритул до питання про те, що ж являє собою реальність роботи практичного психолога, який реалізує в дійсності сукупність психологічних практик.

Взявши за основу “психотехнічну теорію” роботи практичного психолога в режимі діалогу зі світом, можна припустити, що як психологічні знання, які становлять реальність його професійної свідомості і практичного мислення, можна виділити чотири типи уявлень як семантичні утворення: загальнотеоретичні знання (типове в людині), дослідницькі, дослідницько-експериментальні знання (розуміння й проживання своїх об’єктивацій), організаційно-проектні знання (структурування дійсності взаємодії із клієнтом) і, як відзначає В.М.Розін, символічні описи, що є однією зі складових уявлення, тобто знаннями, а з іншого боку – подіями. “Символічний опис, – вважає В.М.Розін, – як знання описує існуючу людину, а як подія утягує її в певний тип існування” [11, с. 69]. Маючи справу зі складними утворюючими комплексними об’єктами, практичний психолог у консультативній практиці постає в ситуації міждисциплінарного, багатоаспектного пізнання й перетворення психічної реальності як інтегрального утворення людини.

Дійсно, лише з виникненням психоаналізу, психодрами, гештальттерапії, транзактного аналізу, клієнтоцентрованої практики й інших практичних напрямків фокусом уваги фахівця-психолога стає вивчення самого процесу психологічної роботи, його можливостей і закономірностей.

Предметом нашого аналізу є позиція практичного психолога у взаємодії із клієнтом у практиці консультування, що реалізується в логіку закономірностей психологічної роботи, які обумовлюють стійкі незворотні зміни в життєдіяльності клієнта з перетворенням дійсності і способів існування в цій новій дійсності. При цьому психологічна практика фахівця розглядається нами як такого типу робота психолога, коли здійснюється забезпечення механізмів розвитку ціннісної, нормативної й операціонально-технічної структур клієнта по реальному перетворенню дійсності свого існування. Тим самим ми виходимо на категорію суб’єктності людини, що включається до складу онтологічної структури буття як способу реалізації людиною своєї людської сутності у світі (С.Л.Рубінштейн) [12].

Проблема розвитку суб’єктності у психотерапевтичній і консультативній роботі практичного психолога безпосередньо пов’язана з проблемою ефективності самої психологічної практики. І такий аспект роботи практичного психолога є головним. З цього приводу точаться суперечки і дискусії між фахівцями. Ефективність

тих або інших психологічних практик піддається сумніву в силу того, що багато видів психологічних практик консультування принципово непорівнянні через їх онтологічну різнопланову спрямованість щодо різних аспектів-вимірів людського буття, уявлення про “норму” й “патології”.

Фахівцями відзначається, що за рідким виключенням психологи-практики, які прагнуть професійно допомогти людям, у край неадекватно усвідомлюють свою роботу, відрізняються дифузністю в розумінні консультативного й психокорекційного процесів [1, 13, 14, 15].

Сутність психологічної практичної роботи представлена в різних формах й іпостасях:

- при вихованні й перевихованні — як корекція тих або інших дефектів розвитку особистості клієнтів (психоаналіз, адлерівська індивідуальна психологія, раціонально-емотивна терапія);
- при формуванні бажаних поведінкових навичок психолог виступає як “тренер”;
- в “символічній подорожі героя” (юнгіанський аналіз) психолог може бути провідником (або супроводжуючим);
- при навчанні мудрості (екзистенціальна психотерапія) виконує роль практичного філософа-антрополога.

Цілі психотерапії, відповідно, можуть бути різноманітними:

- адаптація в рамках медичної й поведінкової терапії;
- усвідомлення витиснутих інфантильних переживань (психоаналітики);
- автентичність (екзистенціалісти);
- особистісний ріст, самоактуалізація (гуманістична психологія);
- індивідуалізація (аналітична психологія);
- духовне прозріння (трансперсональна психологія).

Психотерапевтичні відносини, які можуть виникати, мають такі форми:

- бути “непроникним” для клієнта, служити порожнім екраном для його проєкцій (аналітична традиція);
- процес “подій”, екзистенціальна зустріч, “Я – Ти”-діалог,
- “рапорт-керування” (маніпуляція).

Різнманіття думок щодо суті практичної психологічної роботи дає нам можливість побачити в них наявність різних консультативних позицій психологів і методологічних рамок мислення, розмаїтість типів психологічних знань, за яких виявляються різні філософії життя, різні культури й життєві правди. Так, наприклад, “ефективність” є найважливішою особливістю в “біхевіоральному

світі”, “усвідомленість” – у психоаналітичному, “самоактуалізація” – у гуманістичному.

Спроби науково-об’єктивного дослідження ефективності надання психологічної допомоги виявилися марними (Дж. Френк, 1961). Вдалося тільки виявити низку істотних факторів, які є умовами успішної психологічної роботи. До них віднесли віру психолога в дієвість свого методу й віру клієнта у допомогу свого психолога, досвід й особистість психолога (емпатійність, безумовна повага, дійсність, тепло, конкретність, саморозкриття, конгруентність і т.п.), особистість самого клієнта з його життєвою історією.

Актуальність розробки цієї теми полягає в тому, що сама по собі психологічна практика консультування й психотерапії є культурним феноменом і сам практичний психолог є носієм особливої психотерапевтичної культури.

Сьогодні у нашому суспільстві відбувається усвідомлення необхідності самої професії практичного психолога, але в специфічному його контексті. В суспільній повсякденній свідомості щодо практичного психолога сформувався стійкий феномен очікування його як професіонала, “упорядника життя інших людей, що піклується про їхнє благо за них самих”. Цей феномен являє собою соціальне замовлення на професію практичного психолога. У такий тип очікування від роботи практичного психолога свій внесок частково внесла й сама бурхливо розвинута психологічна практика консультування і психотерапії без критичної рефлексії своїх аксіологічних, теоретичних і методологічних підстав.

У нашій країні йде інтенсивне освоєння гештальттерапії, психодрами, клієнтоцентрованої психотерапії і т.д. Як відзначають багато фахівців, професійна впевненість більшості практичних психологів спирається на поверхнєве задоволення потреб, причому в основному – на їхню технологічну складову. Центрованість на технології (психотехніці) призводить до забуття буття особливої реальності, що породжується тим або іншим методом.

У свідомості практичного психолога психологічна практика як реалізація індивідуально-суб’єктно-культурної позиції у співвіднесенні з історичними тенденціями розвитку психопрактики й питаннями самого буття консультанта як людини і як фахівця за рідким виключенням зовсім не рефлексується.

Поширеність серед психологів горезвісного “синдрому вигорання” спонукує шукати більш безпечні стратегії консультативної й психотерапевтичної роботи. Наслідком цього є все більше захоплення психологів сучасними формами наукоподібної магії, езотерикою, нейролінгвістичним програмуванням та ін., що умож-

ливають досягнення тактичних цілей, полегшення стану клієнта за рахунок участі і допомоги розуміння того, як упоратися із проблемою, породжують надію на краще. Духовно перетворювальний механізм розвитку суб'єктності клієнта, на наш погляд, є стратегічним напрямком у роботі практичного психолога, але найчастіше він втрачається з виду в процесі консультування. При цьому сам клієнт звільняється від власних зусиль і відповідальності за процес і результат змін, які відбуваються у його житті.

Через представленість практичної психології у культурі (її ідеології як “людинознавства”) транслуються цілком конкретні й працюючі в суспільній свідомості зразки й ідеали, способи існування психічного здоров'я людини. Для прикладу, на Заході практичний психолог-консультант зайняв цілком певне місце в індустрії психологічних послуг, диференціюючись за технологізацією концептуальних схем досягнення психічного здоров'я. Західний варіант “прагматичної людини” у своїй основі розглядає психолога як фахівця з налагодження або ремонту неполадок в “пристрої” (психіці). Якщо людина думає, що його внутрішній пристрій складається з “лібідо” й “супер его”, він іде до психоаналітика. Якщо він відчуває внутрішню “особистісну” складність, він звертається по допомогу щодо інтеграції до психосинтетички. Якщо він припускає, що пристрій його “Я” визначається наявністю душі й тіла і закарбуванням щиросердечних переживань у тілесній формі, він піде до гештальтпсихолога і т.п. Як зауважує В.Смастеров, “таке ставлення до своєї психіки, як до деякого пристрою, який можна “підкрутити”, “підправити”, “відремонтувати”, і до своїх емоцій, які можуть бути “розстроєні” чи “налагоджені”, ніколи не було характерно для людини в Україні. Більш того, таке ставлення до себе, як до якогось пристрою, сприймають тут негативно.

Для психолога-професіонала є зовсім очевидним той факт, що в “чистому вигляді” західні технології психотерапії й консультування не можуть бути з успіхом застосовні в нашій країні – “культурна матриця інша” (О.У.Хараш). Наразі в українських психологів спостерігається своєрідний еклектизм різних за своєю природою теоретичних основ і підстав радянської академічної психології, принципів православ'я, традицій російської філософської школи й західних психотерапевтичних технологій. Тому актуальною проблемою для практичного психолога сьогодні є визначення своєї професійної позиції в культурній дійсності здійснення психологічної практики.

Позиція детермінує професійні дії психолога щодо клієнта. Підставами професійних дій психолога виступає структура

диспозицій як динамічних взаємодіючих сфер психіки, свідомості й самосвідомості психолога, утримуючих у собі узагальнену модель людського життя й способів надання психологічної допомоги клієнтові, що потрапив у критичну життєву ситуацію.

Висновки. Усвідомлене входження в дієву позицію практичного психолога припускає здатність до синтезуючого “зняття” чотирьох просторів самовизначення філософсько-світоглядного обґрунтування – “Я в просторі культури психологічної практики”; рефлексивно-методологічного – “як я здійснюю психологічну практику, якими способами”; соціально-професійного – “психологічна професійна активність”; предметно-психологічного – “реальність психічного”, що визначає сукупність типів активності у взаємодії з клієнтом відносно перетворення дійсності існування людини, що прагне до підвищення якості свого життя.

Список використаних джерел

1. Василюк Ф.Е. От психологической практики к психотехнической теории /Ф.Е.Василюк//Московский психотерапевтический журнал. – 1992. – № 1. – С. 35-48.
2. Выготский Л.С. Собрание сочинений: т.3. Проблемы развития психики/ Л.С.Выготский. – М.: Педагогика, 1983. – 367 с.
3. Геллерштейн С.Л. Психотехника / С.Л.Геллерштейн. – М., 1926. – 380 с.
4. Иванников В.А. Психологические механизмы волевой регуляции / В.А.Иванников. – М.: МГУ, 1991. – 140 с.
5. Корнилов Ю.К. Проблемы психологии практического интеллекта. Проблемы субъекта в психологии. – М., 2000. – С. 185-215.
6. Мамардашвили М.К. Обязательность формы /М.К. Мамардашвили. Как я понимаю философию. – М.: Прогресс, 1992. – С.86-90.
7. Матюшкин А.М. Концепция творческой одаренности /А.М.Матюшкин //Вопросы психологии. – 1989. – № 6. – С.29-33.
8. Митякина А.А. Принцип самоорганизации систем: критический анализ/А.А.Митякина //Психологический журнал. – 1998. – т. 19. – № 4. – С. 117-132.
9. Невструева Т.Х. Психотехника как научная дисциплина психологической практики: Докт. дис... психол. наук / Т.Х.Невструева. – СПб., 1999. – 400 с.
10. Рейтер Л., Штейнер Э. Психотерапия и наука. Наблюдение за одной профессией / Л.Рейтер, Э. Штейнер//Психотерапия – новая наука о человеке. – Екатеринбург, М., 1999. – С.80-92.
11. Розин Д.М. Психология: теория и практика. Учеб. пособие для высш. шк. / Д.М.Розин. – М.: Форум-Инфра, 1997. – 294 с.

12. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. – М.: АН СССР, 1957. – 328 с.
13. Цапкин В.Н. Единство и многообразие психотерапевтического опыта /В.Н.Цапкин //Московский психотерапевтический журнал. – 1992. – № 2. – С. 38-48.
14. Щедровицкий Г.П. Об исходных принципах анализа проблемы обучения и развития в теории деятельности // Г.П.Щедровицкий// Избранные труды. – М.: Школа культурной политики, 1995. – С. 197-227.
15. Ясперс К. Смысл и назначение истории: [Сб.] / К.Ясперс. – М.: Республика, 1994. – 527 с.

In the dannaiy article we considered the process of origin and becoming praktiko-oriented psychologies, namely considered the row of going near the construction of process of psychological help. Certain technicians and requirements considered to them, and also defined that methods of psychological help were geographically effective, that for certain regions certain methods befit only.

Keywords: psychology, advising, psikhodrama, geshtal'terapiya, knowledge, necessities, researches, thoughts, psychoactivator, psikho-tekhniki, influence, activity, analysis, synthesis, empatiynist', development.

Отримано: 11.11.2011 р.

УДК 159.9.072.43.925/.942

В.С.Романова

Психологічні особливості емоційного інтелекту членів групи з різним соціометричним статусом

Стаття присвячена вивченню особливостей емоційного інтелекту членів групи з різним соціометричним статусом. Висвітлюються результати факторного та кореляційного аналізу цих зв'язків. З'ясовано, що групова активність осіб з різним соціометричним статусом по різному впливає на процеси групової динаміки, при цьому їх соціальна продуктивність істотно обумовлена відмінними показниками в розвитку їхнього емоційного інтелекту.

Ключові слова: емоційний інтелект, групова динаміка, соціометрія, соціометричний статус, факторний аналіз, кореляційний аналіз.

Статья посвящена изучению особенностей эмоционального интеллекта членов группы с различным социометрическим статусом. Освещаются